

KONCELEBRACIJA

Liturgijski pokret, koji se početkom ovog stoljeća budi u Crkvi, nastojao je katoličku liturgiju trgnuti iz statičnosti, juridizma i pasivizma te potaknuti vjernike na plodan dinamizam i na što aktivnije sudjelovanje. Pioniri ovog pokreta su uvidjeli da liturgija nije samo djelo pojedinaca nego čitave crkvene zajednice. Crkva ne živi niti se milosni život razvija samo od ispunjanja sitnih liturgijskih propisa, nego od slobode djece Božje, koji u liturgiji imaju svoje mjesto. Ove ideje liturgijskih prvaka u većini slučajeva su bile na periferiji crkvenog života. Ipak su one malo-pomalo prodirale dotle da je veliki papa Pio XII. ovaj pokret nazvao: »Prolazak Duha Svetoga u Crkvi«.

Najveći doprinos ovog pokreta je u tom što je on uvelike potvrdio i ukazao na komunitarni karakter liturgijskih slavlja. To je naglasio i papa Pio XII. u svom nagovoru liturgijsko-pastoralnom kongresu u Asizu 22. rujna 1956. (AAS 48 (1956) 716—718).

Tek je II. vat. sabor u potpunosti potvrdio i ozakonio komunitarni karakter liturgijskih slavlja predpostavivši ga onom individualnom: »Kad god obredi prema svojoj vlastitoj naravi traže zajedničko slavlje, sa sudjelovanjem i djelatnim učešćem vjernika, neka se naglasi da mu se ima dati prednost, koliko je moguće, pred pojedinačnim i nekako zasebnim« (SC 27). Dosljedan tom principu, Sabor je učinio i zadnji korak kada se radilo o obnovi euharistijskog slavlja. Sabor je naime ponovo uveo koncelebraciju u zapadnoj Crkvi. Razlog nije toliko povijesno-tradicionalni koliko teološko-pastoralni (usp. SC 57, 58).

Rijetko je koja novina tako brzo bila prihvaćena u Crkvi kao koncelebracija, makar je i ovdje bilo neshvaćanja, pa čak i opiranja. Uvijek je po srijedi bilo nedovoljno shvaćanje liturgijske obnove, individualizam i strah pred novim. Koncelebracija je ozakonjena s liturgijskom konstitucijom »*Sacrosanctum Concilium*«, koja je proglašena 4. prosinca 1963. No, tek je papa Pavao VI, 26. lipnja 1964, odobrio koncelebrirane mise (ad experimentum) u šest benediktinskih samostana. 15. travnja 1965. koncelebracija postaje redovita pojava i normalni obred u katoličkoj Crkvi.

Ovdje ne namjeravamo dati iscrpan pregled koncelebracije u svim njenim vidovima, nego se samo osvrnuti na neke aspekte koji su važni za našu svakodnevnu praksu. Nadamo se da će ovo doprinijeti boljem razumijevanju i lakšem snalaženju, jer i na ovom području zna doći do nesuglasica i različitih tumačenja crkvenih propisa. Najprije ćemo nešto reći

o povijesnom razvoju koncelebracije, onda o njezinoj teološko-pastoralnoj opravdanosti i konačno kako danas stvari stoje s obzirom na koncelebraciju.

Povijesni pregled

Koncelebracija nije nešto sasvim nova u Crkvi. Obred koncelebracije je uvijek, u ovoj ili onoj formi, bio prisutan i na Zapadu i na Istoku (SC 57). Koncelebracija ima svoj temelj i opravdanost u Novom zavjetu, iako nema mjesta koje o tom izričito govori. Ona proizlazi iz teologije o Euharistiji, iz njenog eklezijalnog karaktera. Svi kršćani tvore jedno tijelo, jer jedu svi od istog kruha (usp. 1 Kor 10, 17; Ef 4, 1—12).

Ovaj komunitarni smisao Euharistije Crkva je slavila na vidljiv način već od početka svoga postojanja. O tome imamo brojna svjedočanstva svetih otaca i crkvenih pisaca. Sv. Ignacije Antiohijski, oko 107 god., u svojim poslanicama: *Filipljanima* (pog. 4), *Smirnjanima* (pog. 8) i *Magnežanima* (pog. 6) na više mjesta govori o jednom Euharistijskom slavlju kojem predsjedava biskup, okružen svećenicima, đakonima i čitavom zajednicom vjernika. Prema njemu, u takvom slavljenju Euharistije svatko mora uzeti svoje mjesto i vršiti funkciju koja mu pripada. Za sv. Ignacija, takav način slavljenja Euharistije nije tek lagodniji i komodniji način, nego nužni izražaj njenog teološko-eklezijalnog značenja.

Sv. Klement Rimski, u poslanici Korinćanima (konac 1. st.), govori o koncelebraciji kao znaku jedinstva Crkve. Papa Anicet (155—165) poziva sv. Polikarpa da predsjedava Euharistiji. Sredinom trećeg stoljeća, u sirijskom dokumentu *Didascalia apostolorum*, nalazimo iste ideje. Čak imamo i liturgijsko-kanonske propise, koji izričito propisuju na koji način biskup stranac treba predsjedati Euharistiji.

Prvo sigurno povijesno svjedočanstvo o koncelebraciji imamo kod Hipolita Rimskog, u 4. pog. njegove *Traditio apostolica* (oko 215. god.). Radi se o slavljenju Euharistije, u kojem više svećenika zajedničkim činom slave jednu jedinu žrtvu. Riječi posvete rezervirane su biskupu, makar ih pojedini svećenici mogu podglas izgovarati. Ovaj način koncelebracije će se na Zapadu zadržati sve do 8. st., a na Istoku u nekim Crkvama taj obred postoji još i danas. Kod drugih se nešto izmijenio.

U Zapadnoj Crkvi obred koncelebracije malo-pomalo gubi na svojoj vrijednosti, ponegdje iščezava ili pak poprima drugačiji oblik. Tako u Rimu u 5. st. susrećemo jedan obred kojeg bismo mogli nazvati nadopuna koncelebraciji. Naime, svake je nedjelje papa slao komadiće od posvećenog kruha, kojeg je on posvetio na svojoj misi, svećenicima koji su slavili Euharistiju u okolnim crkvama Rima. Oni su taj kruh stavljali u svoj kalež. Tim se željelo naglasiti jedinstvo žrtve, svećenika s papom i lokalnih crkava s rimskom crkvom. Taj način slavljenja Euharistije iščezao je u 7. st. Tu i tamo još susrećemo koncelebraciju, ali u raznim formama i

katkada jako osiromašenu. U 8. st. stanje se mijenja. Koncelebracija više nije redovita pojava, odnosno redovito slavljenje Euharistije. Podržava se samo u izvanrednim prigodama, i to četiri puta godišnje: na Božić, Uskrs, Duhove i na svetkovinu sv. Petra. Sve više prevladava praksa privatnih misa. Koncelebracija će se u zapadnoj Crkvi održati samo kod ređenja biskupa i svećenika, s tim što će kod ređenja svećenika mladi svećenici klečati podno oltara i neće imati pravo pričestiti se pod prilikama vina.

U svim istočnim Crkvama, međutim, koncelebracija je u principu sačuvana sve do danas. Istina, koncelebriranu Euharistiju slave na različite načine, čemu se ne treba čuditi, jer to predstavlja bogastvo Crkve. Brojna su svjedočanstva o koncelebraciji u istočnim Crkvama. No, bilo bi previše ovdje o tome govoriti.

Teološko-pastoralni razlozi

II. vat. sabor je ne samo uvidio vrijednost koncelebracije, nego je dao mogućnost koncelebriranja i preko odredaba Rimskog pontifikala (SC 57) te naredio da se sastavi novi obred koncelebracije i da se unese u Rimski pontifikal i misal (SC 58). Sabor je također donio razloge i opravdanja svemu tome. Stoga koncelebracija nije proizvoljna želja, kako neki misle, nekolicine liturgičara koji bi htjeli promjene i novine u liturgiji, nego zaključak većine saborskih otaca. Saborski su oci donijeli taj zaključak na temelju teološko-pastoralnih i duhovnih razloga. O tome je svojedobno pisao poznati liturgičar C. Vagaggini pod naslovom: *Teološko-pastoralna vrijednost koncelebrirane mise* (vidi: Rivista liturgica 52 (1965) 189—219).

Između tolikih razloga Sabor na poseban način ističe svećeničko jedinstvo kao zaseban razlog, koji preporučuje koncelebriranu misu (SC 57). Taj najviši forum Crkve je interesiralo donijeti principe, a ne toliko iscrpnu teološku razradu o koncelebraciji. Saborski su oci bili svjesni da će ti principi poslije biti razrađeni sa strane stručnjaka i crkvenih institucija. I zaista, sam obred koncelebracije, koji je 4. ožujka 1965., promulgirao papa Pavao VI, kao i obred pričesti pod obje prilike, koji je izdao Sv. zbor obreda 7. ožujka 1965., istakli su i druga dva motiva koncelebrirane mise: jedinstvo sa žrtvom na križu i komunitarna narav euharistijske žrtve.

Doduše, u svakoj se misi sve to ostvaruje, ali u koncelebraciji dolazi više do izražaja. Tu se na izvanjski način očituje ono što se unutra obistinjuje i ostvaruje. U koncelebraciji svi svećenici, snagom istog svećeništva, snagom osobe Velikog svećenika, djeluju zajedno, jednom voljom i jednim glasom. Na taj način više pokazuju jednu i jedinu žrtvu. Ako još koncelebraciji predsjedava biskup, uz aktivno sudjelovanje vjernika, tada se najdivnije očituje Crkva u jedinstvu žrtve i svećeništva (usp. SC 26, 41; *Eucharisticum mysterium*, br. 47; OURM br. 59). Time koncelebracija vidljivo očituje jednu istinu koja je od velike važnosti za duhovni i pastoralni život svećenika, kao i za kršćanski odgoj vjernika. Uputa o štovanju euharistijskog mistrija o tome lijepo kaže: »U euharistijskoj koncelebra-

ciji... postoje na osobit način vidljivo jedinstvo Božjeg naroda... utvrđuje se i označuje bratska povezanost svećenika, jer snagom zajedničkog svetog ređenja i poslanja, svi su svećenici povezani u unutarnje bratstvo« (*Eucharisticum mysterium*, br. 47; usp. PO 8; OURM br. 153).

Nema sumnje da saborski princip: *celebratio communis praeferenda* (SC 27) jače ističe Euharistiju kao simbol i centar jedinstva Crkve. Koncelebracija u svećenicima posvješćuje intimnu narav sakramenta reda, jača duh bratstva i jedinstvo s vlastitim biskupom. To su efikasna sredstva protiv osamljenosti i individualizma. U koncelebraciji se pokazuje i jača veza naroda Božjega sa svećenicima, koji oko jednog oltara slave jednu Euharistiju (usp. Izjava o koncelebraciji: *In celebratione Missae*, od 7. kolovoza 1972). Ne smijemo zaboraviti još jedan veoma važni razlog za koncelebraciju, a to je novi korak prema jedinstvu s odijeljenim istočnim Crkvama, koje uvelike cijene ovaj obred euharistijskog slavlja (usp. UR 15).

Kad imamo sve ovo u vidu, ne smijemo se čuditi što Crkva tako žarko preporuča koncelebraciju svojim svećenicima, kad god im se pruži prigoda (*Eucharisticum mysterium*, br. 17, 47c).

Kada koncelebrirati?

Koncelebracija je od 15. travnja 1965. postala redoviti način slavljenja Euharistije. Obred je s oduševljenjem primljen od većeg dijela katoličkog svećenstva i Božjeg naroda, što je doprinijelo da je koncelebracija brzo ušla u praksu Crkve. Međutim, često puta dolazi do nejasnoća: tko može i kada se može koncelebrirati? Pokušat ćemo odgovoriti na ta pitanja.

Poteškoće mogu nastati zbog nejasnoća ili nedorečenosti i samih crkvenih dokumenata. Ako netko o ovom predmetu pročita samo jedan dokument, neznajući da postoji i drugi, koji je kasnije izišao, očito je da mu sve neće biti jasno. Neki se pozivaju samo na saborsku konstituciju o sv. liturgiji. U njoj je međutim koncelebracija dozvoljena samo u nekim slučajevima, koji se i navode, ili pak uz izričitu dozvolu ordinarija. Kad bismo se držali samo toga saborskog dokumenta, rijetko bismo kada mogli koncelebrirati, jer je saborska odredba samo principijelna. Nakon Sabora su izišli toliki dokumenti, koji se direktno ili indirektno odnose na koncelebraciju. U svim tim dokumentima je naglašena komunitarna narav Euharistije, a koncelebracija kao bolji i poželjniji oblik euharistijskog slavlja.

Nejasnoće mogu nastati i na temelju samih odredaba Opće uredbe Rimskog misala. Tko npr. pročita samo br. 153-160 tih odredaba, zaista može dobiti dojam da je koncelebracija još uvijek neredoviti način slavljenja Euharistije. Tu se također uglavnom samo nabrajaju slučajevi u kojima se dopušta koncelebracija uz predhodnu dozvolu mjesnog ordinarija ili kojeg drugog crkvenog poglavara. Doista zbunjuje odredba: »Svaki

ordinarij, kao i viši poglavar kleričkog neizuzetnog reda ili družbe klerika koji žive zajedno bez zavjeta, može suditi o prikladnosti koncelebracije i za nju dati dopuštenje u svojim crkvama i kapelama» (OURM br. 155; usp. *Ritus servandus in concelebratione Missae*, br. 3). Iz toga bi se moglo mirno zaključiti da je svaki put potrebno pitati dozvolu za koncelebraciju od nadležnog crkvenog poglavara.

No, ipak se ne bi smjelo reći da je to smisao i nakana OURM, nego radije da je time naglašeno kako crkveni poglavari moraju bdjeti nad koncelebracijom i njenim doličnim obavljanjem. Naime, u koncelebraciji se ne bi smjele uvlačiti nikakve zloporabe i tako rušiti ugled uzvišenog oblika slavljenja Euharistije. Da je to tako vidi se iz toga što je OURM već u svom 76. broju preporučila koncelebraciju svim svećenicima koji nemaju obaveze misiti pojedinačno. Jednako tako govori i uputa Sv. zbora obreda *Eucharisticum mysterium*: »Stoga, ako ne prijeći korist vjernika (koju treba budnom pastirskom brigom uvijek imati pred očima) važno je da svećenici celebriraju euharistiju na taj izvrstan način kako u svećeničkim zajednicama tako i na skupinama koji se na određeno vrijeme sastaju te u drugim sličnim okolnostima . . .« (br. 47). Ne samo da mogu koncelebrirati, nego u istoj crkvi može biti i više koncelebracija, samo u različito vrijeme (OURM br. 154).

Kada binirati u koncelebraciji?

Premda je jasno da se može svaki dan koncelebrirati i da nas Crkva na to potiče, ipak nije lako odgovoriti na pitanje: kada se može binirati u koncelebraciji? U kojim slučajevima može svećenik, koji je već misio, ponovno misiti u koncelebraciji, ili pak dva puta koncelebrirati? Budući da se radi o binaciji, ovdje vrijede crkveni zakoni o biniranim misama. Binacija nije dozvoljena bez izričite dozvole ordinarija. Ordinarij treba prosuditi kada binirati ili trinirati, a razlozi za to trebaju uvijek biti pastoralne potrebe vjernika.

Binacija bez tih pastoralnih razloga nije dozvoljena (Pavao VI, »*Pastorale munus*«, od 30. studenog 1963, br. 2, AAS 55 (1964), str. 7).

I na ovom području imamo promjena i nadopuna. Novije crkvene odredbe navađaju kad je svećeniku dopušteno koncelebrirati (ili celebrirati) više puta na dan, bilo zbog posebnog značenja obreda ili zbog same svetkovine. Tako npr., tko je koncelebrirao na Veliki četvrtak na misi krizme, može koncelebrirati i na večernjoj misi. Jednako vrijedi i za prvu i drugu vazmenu misu na Uskrs. Mogu se koncelebrirati i sve tri mise na Božić, ali pod uvjetom da se svaka slavi u svoje vrijeme (usp. OURM br. 153; *Ritus servandus in concelebratione Missae*, 9).

OURM u br. 158 još kaže: tko s biskupom ili s njegovim izaslanikom koncelebrira prigodom sinode, pastoralnog pohoda ili svećeničkih sastanaka, da — prema sudu istog biskupa — može ponovno misiti ako to za-

htijeva dobro vjernika. To vrijedi i u obratnom slučaju: tko je misio iz pastoralnih razloga, može — prema sudu biskupa — još jednom misiti koncelebrirajući s dotičnim biskupom. To što je rečeno za mjesnog ordinarija i njegove svećenike, jednako vrijedi i za redovničkog ordinarija i njegove svećenike. Taj propis OURM, kao i propis br. 76, nisu potpuno jasni, posebno kad se uzmu oba zajedno. Zbog toga su se toliki utekli Sv. zboru za bogoštovlje, da bi se protumačilo značenje dotičnih brojeva. I zaista, da bi se riješile eventualne sumnje koje iz njih mogu proizaći, Sv. zbor za bogoštovlje je 7. kolovoza 1972. izdao izjavu o koncelebraciji pod naslovom »*In celebratione Missae*« [AAS 64 (1972) 561—563.] Ta je izjava mnogo toga razjasnila. Može se slobodno reći da je to jedan od najznačajnijih postkoncilskih dokumenata o koncelebraciji, posebno kada je u pitanju binacija u koncelebraciji. Izjava je razbistrila neke nejasnoće koje su se krile u spomenutim brojevima OURM. Još jednom je potvrdila vrijednost koncelebrirane mise. Donijela je i razloge koji je preporučuju, bilo na svećeničkim skupovima ili u redovničkim zajednicama. Izričito je usvojila i potvrdila načelo »kvalificiranog« sudjelovanja u slavljenju Euharistije. Svatko treba sudjelovati prema vlastitosti crkvenog staleža, što je bilo već rečeno u koncilskoj konstituciji o sv. liturgiji (SC 26, 28) i Općoj uredbi Rimskog misala (br. 76). Međutim, iz ta dva dokumenta nije bilo baš jasno što se pod tim podrazumijeva. Tako npr. OURM naglašava da u konventualnoj misi ili misi zajednice »pojedinci obavljaju svoju službu prema primljenom svetom redu« (br. 76), a opet to ograničava ističući da nazočni svećenici, koji imaju obavezu misiti pojedinačno, mogu primiti samo pričest pod obje prilike, dakle sudjelovati u misi more laicorum. To, međutim, nije »kvalificirano« sudjelovanje u Euharistiji.

Spomenuta je izjava to razjasnila. Njezina novost je u tome što dopušta svim svećenicima-redovnicima koji su, snagom općeg prava (kan. 413, 610) i pravilima svoje zajednice, dužni sudjelovati u konventualnoj misi da mogu u njoj koncelebrirati, makar su iz pastoralnih razloga već misili ili će misiti. Razlog može biti čak i određeni sat privatnog celebri-ranja. I u tom slučaju dotični svećenik može koncelebrirati u konventualnoj misi.

Druga također važna odredba ove izjave jest to što dopušta svećenicima da prigodom pastirskog pohoda ili kojeg drugog svećeničkog sastanka, zborova, kongresa, hodočašća i tome slično mogu koncelebrirati, pa i onda kad su misili ili će misiti zbog pastoralnih razloga. Dovoljan razlog za to jest samo učestovanje na dotičnom zboru, kongresu ili hodočašću. Prisustvo biskupa ili njegova delegata nije potrebno da bi se moglo koncelebrirati u spomenutim slučajevima. Ne može koncelebrirati jedino onaj svećenik koji je misio ili će misiti bez pastoralnog razloga, tj. iz čisto privatnih motiva ili pobožnosti. No, gotovo svaki župnik i svećenik u pastvi redovito ima pastoralnih razloga pa bi stoga uvijek mogao koncelebrirati u spomenutim slučajevima. Logično je da se to isto primijeni i na redov-

nike koji su već celebrirali ili će celebrirati na konventualnoj misi. Oni bi naime mogli koncelebrirati na misi svećeničkih zborova ili sastanaka, jer su dužni prisustvovati konventualnoj misi.

Splitski nadbiskup, Mons. dr. Frane Franić, dozvolio je svim svećenicima u svojoj nadbiskupiji, koji su već pojedinačno misili ili će misiti, da mogu — binirajući — koncelebrirati na sprovodnim misama. Ta je dozvola uslijedila na temelju blažeg tumačenja izjave Sv. zbora za bogoštovlje od 4. veljače 1975, br. 378/75. Ali i u tim slučajevima je također nužno potrebno da se pojedinačna misa celebrira zbog pastoralnog razloga. Kao opravdanje za ovu binaciju nadbiskup Franić navodi svećeničko zajedništvo koje se i u tim prigodama izražava (usp. Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske, br. 1/75). Valjda su nešto slična učinili i drugi ordinariji.

Neke pojedinosti

Uz odredbe kada i koliko puta koncelebrirati, vezane su i neke osobitosti. U biniranoj koncelebraciji, kako smo je gore opisali, nikada nije dozvoljeno uzeti misni stipendij. Dapače, ne može se namijeniti ni za obaveze koje proistječu *ex iustitia* (usp. *In celebratione Missae*, br. 3b).

Dvije koncelebracije nisu nikada dopuštene u isto vrijeme i u istoj crkvi. Dok traje koncelebracija, nije dozvoljeno pojedinačno celebrirati, (SC 57). Osim toga, kad je počela koncelebracija, ne smije se nitko više u nju uključiti (OURM br. 156).

Poželjno je da koncelebracija bude uvijek pjevana (OURM br. 76), a pjevanje misnih dijelova mogu zadovoljiti i sami koncelebranti.

Koncelebracija je poželjniji oblik euharistijskog slavlja, ali ipak ostaje potpuna sloboda svakom svećeniku da celebrira misu pojedinačno. Ovo pravo svećenika treba poštivati, a također i dotični uvelike treba cijeniti koncelebraciju (usp. SC 57 § 2, 2). Ova misa može biti i bez sudjelovanja vjernika, jer i takve mise su »središte cijele Crkve i srce svećeničkog postojanja« (*In celebratione Missae*, br. 3 c; usp. *De sacerdotio ministeriali*, II, 4).

Zaključak

Iznijeli smo neke stvari u vezi s koncelebracijom, kao i mogućnost biniranja u koncelebraciji. Koncelebraciju preporučuju teološki, pastoralni i liturgijsko-pravni propisi. Ona bolje izražava jedinstvo žrtve i svećeništva. A kada joj predsjedava biskup, uz aktivno sudjelovanje naroda Božjega, očituje se i jedinstvo Crkve. Ona učvršćuje apostolsku vezu i ljubav među svećenicima (PO 8), hijerarhijsko zajedništvo s redom biskupa (PO 7). Preko ovog uzvišenog slavljenja Euharistije, tajna Kristova sve to više prožima Crkvu, umnažajući joj snagu, da uistinu bude spasenje svijeta. Stoga treba poticati svećenike da slave Euharistiju na ovaj način, kad god je to moguće.